

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ
КАФЕДРА ОБЛІКУ У ВИРОБНИЧІЙ СФЕРІ

КУРСОВА РОБОТА

НАТЕМУ:

**"ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІК
ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА"**

Виконав:

студент групи ОПД-42

Кордупель Юрій

підпис

Науковий керівник: к. е. н., ст.

викладач Мужевич Н. В.

підпис

Комісія у складі:

підпис

підпис

підпис

Тернопіль-2017

ЗМІСТ

	Вступ.....	3
1	Визнання, класифікація та нормативно-інструктивне забезпечення обліку доходів.....	5
2	Характеристика рахунків доходів, витрат та фінансових результатів.....	12
3	Методика обліку доходів, витрат і результатів операційної діяльності	16
4	Організація доходів від іншої звичайної діяльності (фінансової та інвестиційної) та інших операційних доходів.....	22
5	Узагальнення інформації про фінансові результати у фінансовій звітності.....	26
6	Аналіз і використання облікової інформації про доходи, витрати і фінансові результати.....	30
	Висновки.....	36
	Список використаних джерел.....	38

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. За останні роки відбулись значні зміни в системі бухгалтерського обліку України. Ухвалено новий План рахунків, введено нові журнали для журнально-ордерної форми обліку, запроваджено Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку та розроблено нові положення, характерні для українського обліку, що дає змогу отримати достовірну інформацію для управлінських рішень в умовах ринкових відносин.

У сучасному динамічному економічному середовищі, коли фінансова та інвестиційна діяльність підприємств набуває поширення як джерело додаткових доходів, бухгалтерський облік основних об'єктів такої діяльності стає надзвичайно важливим. Проте детальний облік фінансових результатів діяльності виявляє цілу низку проблем в обліковому процесі будь-якого підприємства.

Перш за все, основною проблемою бухгалтерського обліку фінансових результатів є неузгодженість між прийнятою класифікацією видів діяльності підприємства та субрахунками рахунку 79 “Фінансові результати”.

Про актуальність тематики обліку фінансових результатів свідчить рівень її розгляду в наукових працях. Серед видатних вчених, які здійснили значний внесок у розвиток тематики результатів діяльності в бухгалтерському обліку на різних історичних етапах, слід відзначити Л. Флорі, Д. Манчіні, Ф. Ескобара, Ф. Марчі, Г. Сімона, В.Ф. Палія, Е. Шмаленбаха та інші.

Вагомий внесок зробили українські вчені Ф.Ф. Бутинець, Є. Мних, Л.П. Скотнікова, Н.М. Ткаченко та інші.

Проте, мало хто приділяє увагу проблемі розходження фінансових результатів між прийнятою класифікацією видів діяльності підприємства та субрахунками рахунку 79 “Фінансові результати”.

Об'єктом дослідження даної курсової роботи є теоретичні засади бухгалтерського обліку фінансових результатів.

Предметом дослідження – порядок формування та облік фінансових результатів діяльності підприємства.

Основною метою даної курсової роботи є дослідження проблем обліку фінансових результатів.

Мета роботи реалізується шляхом виконання таких завдань:

- охарактеризувати порядок формування фінансових результатів;
- дослідити облік фінансових результатів;
- розглянути методику складання Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід).

1. ВИЗНАННЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА НОРМАТИВНО-ІНСТРУКТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ

У системі показників економічної ефективності суспільного чи приватного виробництва важливе місце займає прибуток. Як економічний показник прибуток відображає зміни в рівні продуктивності праці, собівартості продукції та її якості.

Як джерело розширеного відтворення прибуток використовується на створення фондів нагромадження та споживання, за рахунок якого здійснюється подальше зростання і вдосконалення матеріально-технічної бази, поліпшуються умови праці та побуту, підвищується матеріальний і культурний рівень працівників.

Для підвищення ефективності виробництва та підприємництва важливе значення мають правильне обчислення доходів, а також організація їх бухгалтерського обліку, аналізу та вдосконалення фінансово-економічних взаємовідносин підприємств із державними та недержавними структурами; виявлення і використання резервів збільшення виробництва продукції, її якості; правильне і раціональне використання доходів; установлення науково обґрунтованого співвідношення між фондами нагромадження та споживання під час розподілу валових доходів.

В економічній теорії існують різні трактування прибутку. Так, доступним є тлумачення прибутку як однієї з найважливіших форм чистого доходу, що надходить на підприємство у складі грошового виторгу від реалізації продукції, робіт, послуг на сторону мінус повна собівартість реалізованої продукції.

Якщо розглядати прибуток як економічну категорію, то тут знаходять своє відображення практично всі аспекти виробничої та фінансово-економічної діяльності підприємства. Адже в цьому показнику акумулюються обсяг і кількість реалізованої продукції, рівень матеріальних та інших витрат, що тісно пов'язано з ефективністю ведення виробництва, раціональним використанням основних фондів, матеріальних і трудових ресурсів. Прибуток, таким чином,

виступає як підсумковий показник виробничо-фінансової діяльності і дозволяє вимірювати ефективність проведених затрат на кожному підприємстві.

Однак він далеко не єдиний вимірник ефективності виробництва, оскільки на його обсяг впливають чинники, що не залежать від діяльності підприємства – ціни, податкова система, неоднакові умови господарювання окремих підприємств тощо.

Поняття доходів і порядок їх обліку визначено у таких нормативних документах:

- НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»
- П(С)БО 15 «Дохід»
- П(С)БО 18 «Довгострокові контракти».
- Інструкцією про застосування «Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій».

Відображення доходів від окремих операцій при зміні вартості активів зазначено у відповідних положеннях: (П(С)БО 9 «Запаси», П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», П(С)БО 14 «Оренда», П(С)БО 28 «Зменшення користі активів» та ін.). Загальні методологічні засади обліку доходів визначені у П(С)БО 15 «Дохід».

Для визначення доходу та його суми розрізняють дохід:

- від реалізації товарів, продукції, інших активів, придбаних для продажу (крім інвестицій у цінні папери);
- реалізації послуг;
- використання активів підприємства іншими фізичними та юридичними особами, результатом яких є отримання процентів, дивідендів, роялті.

Дохід від реалізації продукції визначається за таких умов:

- підприємство передало значний ризик і винагороду від володіння товаром покупцеві;

- не зберігає спадкоємності, що пов'язана з володінням, має впевненість, що економічні вигоди внаслідок реалізації надійдуть;
- отримання доходу від певного продажу залежить від отримання доходу покупцем.

Отже, значення доходів як економічної категорії сьогодні стало багатоаспектним та багатограним, що знаходить своє відображення у Плані рахунків.

Правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку в Україні визначає Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” (від 16.07.1999 року, № 996— XIV). У ньому визначено основні принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, мету обліку; методологію організації бухгалтерського обліку на підприємстві і загальні вимоги до фінансової звітності; контроль за дотриманням законодавства про бухгалтерський облік та фінансову звітність.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15 „Дохід” визначає методологічні засади формування в обліку інформації про доходи від звичайної діяльності підприємства та її розкриття у фінансовій звітності.

Норми цього Положення (стандарту) застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності (крім бюджетних установ).

Згідно з П(С)БО № 15 дохід – це збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання власного капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути визначена.

Визначені доходи від звичайної діяльності класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами:

- дохід (виторг) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- фінансові доходи;
- інші доходи.

Склад доходів, що належать до відповідної групи, обґрунтовано НП(С)БО

№ 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”, згідно з яким дохід (виторг) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – це загальний дохід (виторг від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг), тобто без урахування наданих знижок, повернення проданих товарів і податків із продажу (ПДВ, акцизного збору тощо).

НП(С)БО, у свою чергу, регламентує, що дохід (виторг) від реалізації продукції визначається в разі наявності всіх наведених нижче умов:

- покупцеві передані ризики й вигоди, пов'язані з правом на продукцію (товар, інший актив);
- підприємство не здійснює надалі управління та контролю за реалізованою продукцією;
- сума доходу (виторг) може бути достовірно визначена;
- є впевненість, що внаслідок операції відбудеться збільшення економічних вигід підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені.

Дохід не визначається, якщо здійснюється обмін продукцією (товарами, роботами, послугами та іншими активами), які є подібними за призначенням та мають однакову справедливу вартість. у

Дохід, пов'язаний із наданням послуг, визначається, виходячи зі ступеня завершеності операцій із надання послуг на дату балансу, якщо може бути достовірно оцінений результат цієї операції.

Результат операції з надання послуг може бути достовірно оцінений за наявності всіх наведених нижче умов:

- можливість достовірної оцінки доходів;
- імовірність надходження економічних вигід від надання послуг;
- можливість достовірної оцінки ступеня завершеності надання послуг на дату балансу;
- можливість достовірної оцінки витрат, здійснених для надання послуг та необхідних для їх завершення.

Якщо послуги полягають у виконанні невизначеної кількості дій

(операцій) за певний період часу, то дохід обчислюють шляхом рівномірного його нарахування за цей період (крім випадків, коли інший метод визначає ступінь завершеності надання послуг).

Якщо дохід (виторг) від надання послуг не може бути достовірно визначений, то його відображають у бухгалтерському обліку в розмірі визначених витрат, що підлягають відшкодуванню.

Визначений дохід (виторг) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) не коригується на величину пов'язаної з ним сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості.

Сума такої заборгованості визначається витратами підприємства згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 10 „Дебіторська заборгованість”.

Цільове фінансування не визнається доходом, доки не існує підтвердження того, що воно буде оптимальне та підприємство виконує умови щодо такого фінансування.

Отримане цільове фінансування визначається доходом протягом періоду корисного використання відповідних об'єктів інвестування (основних засобів, нематеріальних активів тощо) пропорційно суми нарахованої амортизації цих об'єктів.

Цільове фінансування, що отримане як компенсація витрат (або збитків), яких зазнало підприємство, або з метою негайної фінансової підтримки без майбутніх пов'язаних із цим витрат, визначається доходом того періоду, в якому утворилася дебіторська заборгованість, пов'язана з цим фінансуванням.

Дохід, що виникає як результат використання активів підприємства іншими сторонами, визначається у формі процентів, роялті та дивідендів, якщо:

- імовірне надходження економічних вигід, пов'язаних із такою операцією;
- дохід може бути достовірно оцінений.

Цей дохід слід визначити в такому порядку:

- проценти визначають у тому звітному періоді, до якого вони належать, виходячи з бази їх нарахування та терміну користування відповідними активами;
- роялті визначають за принципом нарахування згідно з економічним змістом відповідної угоди;
- дивіденди визначають у період прийняття рішення про їх виплату.

Інші операційні доходи – суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім доходу (виторгу) від реалізації продукції, робіт і послуг:

- дохід від операційної оренди активів;
- дохід від операційних курсових різниць;
- дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) тощо.

Фінансові доходи – дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі).

Інші доходи – дивіденди, відсотки фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів; дохід від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

Таким чином, П(С)БО № 15 визначає загальні підходи до визначення доходів. Поряд із цим доходи відображаються в обліку та звітності згідно з принципами нарахування та відповідності доходів і витрат.

Принцип нарахування полягає в тому, що результати господарських операцій визначають тоді, коли вони відбуваються (а не тоді, коли отримуються або сплачуються грошові кошти), і відображають у бухгалтерському обліку та фінансових звітах тих періодів, до яких вони віднесені.

Таким чином, для обґрунтування методики обліку доходів і результатів діяльності треба чітко класифікувати доходи підприємства,

зокрема залежно від виду діяльності (рис.1).

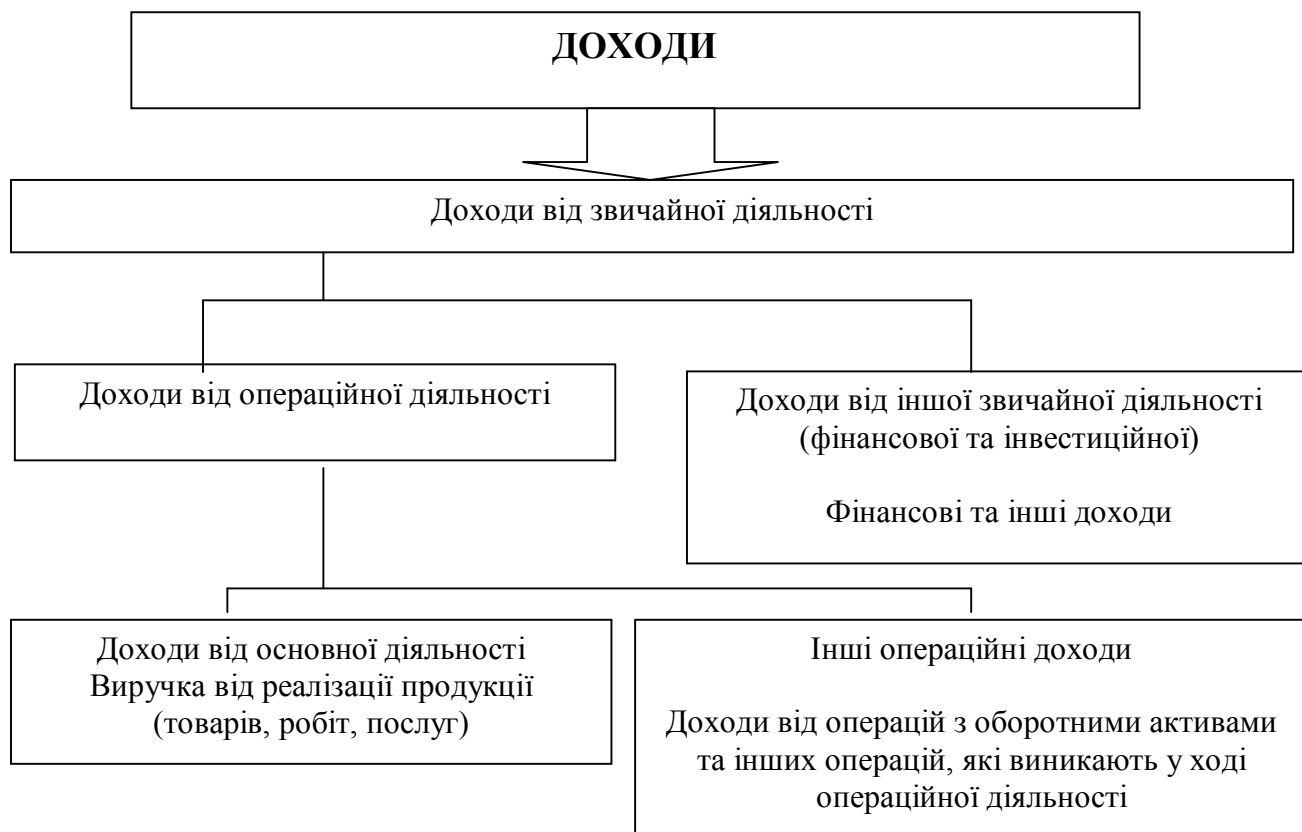

Рис. 1. Класифікація доходів

Зазначимо, що наведена класифікація доходів лягла в основу розподілу бухгалтерських рахунків.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА РАХУНКІВ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Методика проведення в обліку формування фінансового результату охоплює попереднє відображення доходів на рахунках 7-го класу та витрат, пов'язаних з одержанням цих доходів, на рахунках 9-го класу.

Для забезпечення обліку доходів, які підприємство і одержує від різних видів своєї виробничо-фінансової діяльності, Планом рахунків передбачено 7-й клас "Доходи і результати діяльності".

Формування інформації про доходи, отримані підприємством у процесі звичайної діяльності, здійснюється в розрізі груп операцій, що належать до звичайної діяльності: промислово-виробничих, торговельних та виробничих операцій, із виконання робіт, надання послуг, а також звичайних операцій, не пов'язаних з основною діяльністю підприємства і фінансових операцій.

Отже, класифікація видів діяльності втілена в різних рахунках 7-го класу. Слід зауважити, що кожне підприємство, виходячи з напрямів своєї діяльності, у системі обліку відкриває відповідні рахунки обліку доходів.

Розглянемо функціональне призначення кожного з рахунків обліку доходів.

Рахунок 70 „Доходи від реалізації” призначено для узагальнення інформації про доходи від реалізації готової продукції, товарів, робіт і послуг, доходів від страхової діяльності, а також про суму знижок, наданих покупцям, та про інші відрахування з доходу.

На рахунку 71 „Інший операційний дохід” ведеться узагальнення інформації про інші доходи від операційної діяльності підприємства у звітному періоді, крім доходу (виторгу) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

До інших операційних доходів відносять: доходи від реалізації іноземної валюти; доходи від реалізації інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій); доходи від операційної оренди активів; доходи від операційної курсової різниці за операціями в іноземній валюті; суми одержаних штрафів,

пені, неустойок та інших санкцій за порушення господарських договорів, які визнані боржником або щодо яких одержано рішення суду, арбітражного суду про їх стягнення; доходи від списання кредиторської заборгованості, щодо якої минув термін позовної давності; відшкодування раніше списаних активів (надходження боргів, списаних як безнадійні); суми одержаних грантів і субсидій; інші доходи від операційної діяльності.

Рахунок 72 „Дохід від участі в капіталі” призначено для узагальнення інформації про доходи від інвестицій, які здійснені в асоційовані, дочірні або спільні підприємства та облік яких ведеться за методом участі в капіталі.

Рахунок 73 „Інші фінансові доходи” призначено для обліку доходів, які виникають у ході фінансової діяльності підприємства, зокрема дивідендів, відсотків та інших доходів від фінансової діяльності, які не обліковуються на рахунку 72 „Дохід від участі в капіталі”.

Рахунок 74 „Інші доходи” призначено для обліку доходів, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною та фінансовою діяльністю підприємства, зокрема – доходи від реалізації фінансових інвестицій, від реалізації необоротних активів, майнових комплексів, від неопераційної курсової різниці, безоплатно одержаних активів, інші доходи від звичайної діяльності.

Таким чином, наведена класифікація доходів і характеристика рахунків їх обліку дають можливість забезпечити автономне нагромадження різного роду доходів, що дає можливість донести до користувачів достовірну та об'єктивну інформацію про ефективність господарювання, джерело доходів тощо.

Зрозуміло, що для визначення та проведення в обліку кінцевого фінансового результату діяльності підприємства, окрім доходів, необхідно організувати облік витрат, пов'язаних з одержанням цих доходів.

Для цього у Плані рахунків передбачено 9-й клас „Витрати діяльності”. Слід зауважити, що класифікація витрат є адекватною класифікації доходів, тобто залежно від виду діяльності.

Проаналізуємо види витрат на конкретних бухгалтерських рахунках їх обліку.

Рахунок 90 „Собівартість реалізації” призначено для узагальнення інформації про собівартість реалізованої готової продукції (субрахунок 901), товарів (субрахунок 902), робіт і послуг | (субрахунок 903). Під собівартістю у даному випадку мається на увазі виробнича собівартість готової продукції (без адміністративних витрат, витрат на і збут, інших витрат операційної діяльності), балансова вартість товарів (за рахунком 28).

На рахунку 91 „Загальновиробничі витрати” ведеться облік виробничих накладних витрат на організацію виробництва та управління цехами, дільницями, відділеннями, бригадами та іншими підрозділами основного й допоміжного виробництва.

На рахунку 92 „Адміністративні витрати” відображають загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства.

На рахунку 93 „Витрати на збут” ведеться облік витрат, пов'язаних зі збутом (реалізацією, продажем) продукції, товарів, робіт і послуг. До витрат на збут, зокрема, належать витрати пакувальних матеріалів, транспортування продукції, товарів за умовами договору, витрати на маркетинг і рекламу, витрати на оплату праці й комісійні продавцям, торговельним агентам, працівникам відділу збуту, амортизація, ремонт та утримання основних засобів, вартість інших матеріальних необоротних активів, що використовуються для забезпечення збуту продукції, товарів, робіт, послуг.

На рахунку 94 „Інші витрати операційної діяльності” ведеться облік витрат операційної діяльності підприємства, окрім витрат, які відображаються на рахунках 90,91,92,93, а саме – витрати на дослідження та розробки, собівартість реалізованої іноземної валюти, собівартість реалізованих виробничих запасів, сумнівні та безнадійні борги, втрати від операційної курсової різниці, втрати від знецінення запасів, нестачі і втрати від псування цінностей, визнані штрафи, пені, неустойки, інші витрати операційної

діяльності.

На рахунку 95 „Фінансові витрати” ведеться облік витрат фінансової діяльності, а саме: витрат, пов'язаних із нарахуванням та сплатою відсотків за депозитами, процентів за користування кредитами банків; витрат, пов'язаних із залученням позикового капіталу, зокрема витрат, пов'язаних із випуском, утриманням та обігом власних цінних паперів; нарахуванням відсотків за договорами кредитування (окрім банківських кредитів), фінансового лізингу тощо.

На рахунку 96 „Втрати від участі в капіталі” ведеться облік втрат від зменшення вартості інвестицій, облік яких ведеться за методом участі в капіталі, що виникають у процесі інвестиційної діяльності підприємства за напрямками інвестицій: в асоційовані підприємства (унаслідок зменшення частки інвестора в чистих активах об'єкта інвестування, одержання асоційованими підприємствами збитків або зменшення власного капіталу асоційованих підприємств через переоцінку необоротних активів та інвестицій тощо); у спільні підприємства (унаслідок зменшення частки інвестора в чистих активах об'єкта інвестування, зокрема внаслідок одержання спільними підприємствами збитків або зменшення їх власного капіталу через переоцінку необоротних активів та інвестицій тощо); у дочірні підприємства (унаслідок зменшення частки інвестора в чистих активах, пов'язаних зі зменшенням частки інвестора в чистих активах або через одержання дочірніми підприємствами збитків чи зменшення їх власного капіталу через переоцінку необоротних активів та інвестицій тощо).

На рахунку 97 «Інші витрати» ведеться облік витрат, що виникають у процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з виробництвом або реалізацією основної продукції (товарів) та послуг, а також витрати страхової діяльності, зокрема: собівартість реалізованих фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; втрати від неопераційних курсових різниць; уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій; списання необоротних активів, а також після скасування рахунку

99 „Надзвичайні витрати” на субрахунку 976 ведеться облік втрат і витрат, пов'язаних із подіями або операціями, які відрізняються від звичайної діяльності підприємства, та не очікується, що вони повторюватимуться періодично або в кожному звітному періоді, а саме – стихійні лиха; техногенні катастрофи, аварії. Зокрема, це прямі втрати за наслідками таких подій, витрати на здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням та ліквідацією таких наслідків (відшкодування, сплата стороннім організаціям, заробітна плата працівників, зайнятих на відновлювальних роботах, вартість використаних сировини та матеріалів тощо).

Отже, характеристика рахунків обліку витрат показує їх адекватність методиці відображення в обліку доходів, що дає змогу в синтетичному обліку забезпечити формування фінансового результату від різних видів діяльності підприємства.

3. МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ І РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Операційною є основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Операційна діяльність є звичайною діяльністю підприємства.

Під звичайною діяльністю розуміють будь-яку діяльність підприємства, а також операції, які її забезпечують або виникають внаслідок здійснення такої діяльності.

Звичайна діяльність, у свою чергу, поділяється на операційну та іншу звичайну діяльність (фінансову і інвестиційну).

Операційна діяльність – це основна статутна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, що не є інвестиційною або фінансовою діяльністю.

Основна діяльність є для сільськогосподарських підприємств це діяльність, пов'язана з виробництвом і реалізацією продукції рослинництва та тваринництва, що є головною метою створення підприємства і забезпечує

основну частку його доходу.

Інша операційна діяльність включає реалізацію іноземної валюти, інших оборотних активів операційну оренду активів, отримання доходів або понесених витрат від операційної курсової різниці.

Інша діяльність підприємства поділяється на інвестиційну та фінансову. Інвестиційною діяльністю вважається придбання і реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. Під фінансовою діяльністю розуміють діяльність, яка призводить до змін розміру власного та позикового капіталу підприємства.

Згідно із міжнародними та національними положеннями (стандартами) обліку, для визначення фінансового результату використовують принцип відповідності. Методом зіставлення доходів звітного періоду з витратами даного періоду, понесених для отримання цих доходів, визначають результат господарської діяльності. Методологічною базою застосування даного принципу є метод нарахування.

Метод нарахування означає, що результати операцій та інших подій слід відображати в облікових реєстрах та фінансових звітах тоді, коли вони мали місце, а не тоді, коли підприємство отримує або сплачує кошти. Тому доходи слід відображати в тому періоді, коли вони були зроблені, а витрати – на основі їх відповідності отриманим доходам.

В деяких країнах метод нарахування називається принципом нарощування або накопичення і відокремлений в самостійний принцип. В таблиці 1 представлено принципи нарахування в різних країнах.

Таблиця 1

Сутність принципу нарахування в різних країнах

Країна	Зміст принципу
Великобританія	Принцип нарахування (відповідності) – при складанні звіту про прибутки та збитки доходи протиставляються витратам, завдяки яким вони були отримані у звітному періоді. Це означає, що доходи та витрати визнаються не тоді, коли вони оплачені грошима, а коли вони виникли.

Естонія	Принцип обліку виникнення угоди – господарські операції відображаються тоді, коли вони відбулися, незалежно від надходження або сплати грошей
Іспанія	Накопичувальний метод – доходи та витрати повинні відображатись в момент їх фактичного здійснення, а не під час отримання або здійснення платежу.
Португалія	Принцип нарахування – трактування показників надходжень та витрат повинно здійснюватись на момент реального проведення операцій, а не під час здійснення або отримання платежів
Росія	Умовність тимчасової визначеності фактів господарської діяльності – факти господарської діяльності організації відносяться в бухгалтерському обліку до того звітного періоду, в якому вони повинні мати місце, незалежно від часу надходження або виплати грошових коштів, пов'язаних з цими фактами.
Франція	Принцип нарахування – трактування надходжень та витрат повинно проводитися в термінах реального потоку грошових коштів, незалежно від того, коли вони фактично отримані

Принцип нарахування тісно пов'язаний із принципом реалізації продукції, робіт, послуг. Так, згідно із Національним стандартом П(С)БО 15 “Дохід”, дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена.

Зосередимо увагу на обліку доходу від реалізації продукції (товарів, робіт і послуг), які обліковуються на рахунку 70 “Доходи від реалізації”. Він призначений для обліку кожного об'єкта за відповідними групами, для яких відкриваються наступні субрахунки:

- 701 “Доход від реалізації готової продукції”;
- 702 “Доход від реалізації товарів”;
- 703 “Доход від реалізації робіт і послуг”;
- 704 “Вирахування з доходу”;
- 705 “Перестраховування”.

За кредитом субрахунків 701-703 відображається загальна сума доходів разом із сумою непрямих податків. За дебетом – належна сума непрямих податків (ПДВ, акцизного збору та інших відрахувань, передбачених законодавством) та списання у порядку закриття суми чистого доходу на

рахунок 79 “Фінансові результати”. Таким чином, рахунки класу 7 в кінці звітнього періоду закриваються і залишку на них немає. Рахунки класу 7 починають новий звітний період з нульового сальдо, на них накопичується інформація про доходи і витрати за звітний місяць, що дає змогу скласти проміжну звітність.

Записи на бухгалтерських рахунках згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій будуть наступними:

1. Відобразити суму, на яку покупцеві (замовнику) пред'явлені розрахункові документи за реалізовану сільськогосподарську продукцію, слід в такій кореспонденції рахунків:

Д-т 36 “Розрахунки з покупцями та замовниками”

К-т 70 “Доходи від реалізації”

2. Відображено суму нарахованого податку з доходу.

Д-т 70 “Доходи від реалізації”

К-т 64 “Розрахунки за податками й платежами”.

За новим планом рахунків передбачено облік доходів і витрат по видам діяльності. Для кожного виду діяльності передбачено відповідні рахунки доходів і витрат, а на рахунку 79 “Фінансові результати” передбачено відповідні субрахунки для відображення фінансових результатів по кожному виду діяльності. Фінансовий результат розподіляють на прибутки (збитки) від звичайної діяльності та надзвичайних подій.

Призначений рахунок 79 “Фінансові результати” має такі субрахунки:

- 791 “Результат операційної діяльності”;
- 792 “Результат фінансових операцій”;
- 793 “Результат іншої звичайної діяльності”;

Фінансовий результат від операційної діяльності включає фінансовий результат від основної, а також прибуток (збиток) від іншої операційної діяльності. Відповідно до Плану рахунків для цього призначений рахунок 791

“Результат основної діяльності”.

За кредитом даного субрахунку відображається сума доходів від реалізації продукції в порядку закриття рахунків 70 “Доходи від реалізації”, 71 “Інші операційний доход”. За дебетом витрати в порядку закриття рахунку 90 “Собівартість реалізації”, 92 “Адміністративні витрати”, 93 “Витрати на збут”, 94 “Інші витрати операційної діяльності”.

Для організації системи аналітичних рахунків, на яких протягом облікового періоду відображаються доходи та витрати підприємства, необхідно виходити із потреб внутрішнього менеджменту та вимог форм зовнішньої фінансової звітності і відповідних рахунків та субрахунків чинного Плану рахунків.

Метою аналітичного обліку фінансових результатів є формування інформаційної бази для визначення ефективності окремих сегментів діяльності; рентабельності виробництва окремих видів продукції (виконання робіт, надання послуг, реалізації товарів); результативності та ефективності окремих проектів, технологій.

Така інформація необхідна для оцінки: прогнозованої рентабельності випуску нових видів продукції на базі вивчення ринків збуту; альтернативних варіантів розвитку підприємства, його фінансового стану на перспективу та прийняття відповідних управлінських рішень.

Взаємозв'язок синтетичного та аналітичного обліку реалізації продукції зображено на рис.2

Рис. 2 – Схема взаємозв'язку синтетичного і аналітичного обліку рахунку 70 «Доходи від реалізації»

До інших операційних доходів належать доходи операційної діяльності, які одержані у звітному періоді, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Для узагальнення інформації про доходи від іншої операційної діяльності призначений рахунок 71 «Інший операційний дохід». За кредитом рахунку відображається збільшення (визнання) доходу, за дебетом – сума податку на додану вартість (якщо ці доходи є об'єктом оподаткування) та списання доходу на фінансові результати. Облік доходів на рахунок 71 «Інший операційний дохід» ведеться за їх видами в розрізі відповідних субрахунків, зокрема:

- 71.0 «Дохід від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю»;
- 71.1 «Дохід від реалізації іноземної валюти»;
- 71.2 «Дохід від реалізації інших оборотних активів»;
- 71.3 «Дохід від операційної оренди активів»;

- 71.4 «Дохід від операційної курсової різниці»;
- 71.5 «Одержані штрафи, пені, неустойки»;
- 71.6 «Відшкодування раніше списаних активів»;
- 71.7 «Дохід від списання кредиторської заборгованості»;
- 71.8 «Дохід від безоплатно одержаних активів»;
- 71.9 «Інші доходи від операційної діяльності».

Для ведення синтетичного і аналітичного обліку на підприємствах застосовують первинні документи, меморіальні ордери, книги, відомості, картки.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОХОДІВ ВІД ІНШОЇ ЗВИЧАЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ФІНАНСОВОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ) ТА ІНШИХ ОПЕРАЦІЙНИХ ДОХОДІВ

Фінансові доходи – це доходи, які одержало підприємство у звітному періоді від здійснення фінансових інвестицій, фінансової оренди, інших фінансових операцій. Для обліку фінансових доходів призначені синтетичні рахунки 72 «Дохід від участі в капіталі» і 73 «Інші фінансові доходи».

На рахунку 72 «Дохід від участі в капіталі» формується інформація про доходи від фінансових інвестицій, облік яких ведеться за методом участі в капіталі. За кредитом рахунку відображається збільшення (одержання) доходів, за дебетом – списання доходів на фінансові результати від фінансових операцій. Облік доходів на рахунку 72 ведеться за видами підприємств, у які здійснені інвестиції, залежно від впливу інвестора (асоційовані, дочірні, спільні підприємства). Рахунок 72 «Дохід від участі в капіталі» має такі субрахунки:

- 72.1 «Дохід від інвестицій в асоційовані підприємства»;
- 72.2 «Дохід від спільної діяльності»;
- 72.3 «Дохід від інвестицій в дочірні підприємства».

При відображенні доходів від участі в капіталі роблять такі бухгалтерські записи:

- на суму одержаних доходів Д-т 14 К-т72;
- списання одержаного доходу на фінансовий результат Д-т 72 К-т79.2

На рахунку 73 «Інші фінансові доходи» відображаються доходи, одержані у вигляді дивідендів і відсотків від здійснення фінансових інвестицій, які не обліковуються за методом участі в капіталі, доходи від фінансової оренди, інші доходи від фінансових операцій. Облік доходів на рахунку ведеться за їх видами.

Рахунок 73 має такі субрахунки

- 73.1 «Дивіденди одержані»;
- 73.2 «Відсотки одержані»;
- 73.3 «Інші доходи від фінансових операцій».

На субрахунку 73.1 відображається інформація про належні підприємству дивіденди від інших підприємств, що не є асоційованими, дочірніми та спільними. На суму нарахованих дивідендів роблять бухгалтерський запис:

Д-т 37.3 К-т73.1

На субрахунку 73.2 формується інформація про одержані доходи у вигляді відсотків за придбаними облігаціями чи іншими цінними паперами, від фінансової оренди, за зберігання коштів на поточних рахунках в банках. На суму нарахованих і одержаних відсотків роблять бухгалтерські проведення

Д-т 37.3, 31.1 К-т73.2

На субрахунку 73.3 відображається сума перевищення номінальної вартості над вартістю придбання фінансових інвестицій (сума дисконту), які придбані до погашення, та інші фінансові доходи: Д-т 35, 14 К-т 73.3

На загальну суму одержаних інших фінансових доходів в кінці звітного періоду збільшується фінансовий результат, що відображається записом:

Д-т 73 К-т79.2

Підставою для відображення інших фінансових доходів є рішення зборів засновників про розподіл прибутку і нарахування дивідендів, бухгалтерські довідки, які складають на основі здійснених розрахунків. Аналітичний облік фінансових доходів ведеться за об'єктами інвестування.

Фінансові витрати є витратами періоду, які кожного місяця підлягають списанню на зменшення фінансового результату від фінансових операцій. До них належать: заплачені та нараховані відсотки стороннім організаціям, дивіденди учасникам і акціонерам, плата незалежним реєстраторам за ведення реєстру акціонерів та ін. Фінансові витрати узагальнюються на рахунку 95 «Фінансові витрати», облік на якому здійснюється відповідно до двох субрахунків, на яких відображаються названі витрати.

Після набрання чинності П(С)БО 31 «Фінансові витрати», з 1 січня 2007 р. фінансовими витратами є витрати на відсотки й інші витрати підприємства, пов'язані з отриманням позик, векселів, облігацій та інших видів коротко- і довгострокових зобов'язань, на які нараховуються відсотки. Відповідно до вимог цього стандарту підприємствам дозволяється капіталізувати фінансові витрати, пов'язані зі створенням кваліфікаційного активу (актив, який обов'язково потребує суттєвого часу для його створення). До кваліфікаційних активів належать будівництво будівель, споруд, їх реконструкція, добудова тощо. Капіталізацією фінансових витрат є їх віднесення на собівартість кваліфікаційного активу. Капіталізація застосовується лише до суми тих фінансових витрат, яких можна було б уникнути, якби не здійснювались витрати на створення кваліфікаційного активу. У разі безпосереднього запозичення коштів з метою створення кваліфікаційного активу сумою фінансових витрат, що підлягають включенню до собівартості такого активу, є фактичні, визнані у звітному періоді, фінансові витрати, пов'язані з цим запозиченням (за вирахуванням доходу від тимчасового фінансового інвестування запозичених коштів).

Синтетичний облік за рахунком 95 здійснюється в Журналах № 5, 5А, а аналітичний – в допоміжних відомостях до цих журналів чи у відповідних машинограмах.

По закінченні звітного періоду визначається результат фінансових операцій.

Інша звичайна діяльність охоплює інвестиційну та фінансову діяльність підприємства, за винятком фінансових операцій, які були розглянуті вище.

До інших доходів звичайної діяльності відносяться доходи від реалізації фінансових інвестицій, відновлення корисності необоротних активів, безоплатно одержаних необоротних активів у сумі нарахованої амортизації, доходи від неопераційної курсової різниці активами і зобов'язаннями, які пов'язані з іншою звичайною діяльністю, інші доходи звичайної діяльності (списання кредиторської заборгованості, що не виникла в ході операційного циклу після закінченню строку позовної давності, від списання необоротних матеріальних активів та інші). Облік інших доходів звичайної діяльності ведеться на рахунок 74 «Інші доходи», який має такі субрахунки:

- 74.0 «Дохід від зміни вартості фінансових інструментів»
- 74.1 «Дохід від реалізації фінансових інвестицій»;
- 74.2 «Дохід від відновлення корисності активів»;
- 74.4 «Дохід від неопераційної курсової різниці»;
- 74.5 «Дохід від безоплатно одержаних активів»;
- 74.6 «Інші доходи від звичайної діяльності».

За кредитом рахунку 74 відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом – сума ПДВ і списання доходу на фінансові результати в порядку закриття рахунку.

Для визначення фінансового результату іншої звичайної діяльності необхідно порівняти одержані доходи з понесеними витратами. Облік витрат іншої звичайної діяльності ведеться на рахунок 97 «Інші витрати», за дебетом якого відображаються визнані витрати, а за кредитом – їх списання в дебет субрахунка 793 «Результат іншої звичайної діяльності».

6. УЗАГАЛЬНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Мета складання звіту про фінансові результати – надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період.

Доходи – збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які приводять до зростання власного капіталу (крім зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Витрати – зменшення економічних вигід у вигляді вибуття (активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

Прибуток – сума, на яку доходи перевищують витрати, пов'язані з одержанням доходу.

Збиток – сума, на яку витрати перевищують доходи, для отримання яких здійснені витрати.

Звіт про фінансові результати надає інформацію про результати діяльності підприємства за звітний період та є основою для визначення його прогнозів на майбутні періоди.

У зарубіжній практиці та в Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку аналогічний звіт називається „Звіт про прибутки та збитки”. Для його складання можна використовувати один із двох методів: метод характеру витрат або функції витрат чи собівартості реалізованої продукції.

За першого методу у звіті про прибутки та збитки витрати об'єднують згідно з їхнім характером, наприклад, заробітна плата, витрати на соціальне страхування, придбання матеріалів, амортизація, інші витрати.

За другого методу витрати відображають відповідно до їх функцій,

наприклад, собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші витрати.

В Україні при складанні звіту про фінансові результати використовують метод функцій витрат (другий метод).

Форма № 2 завдяки НПБО 1 має подвійну назву: Звіт про фінансові результати, а також Звіт про сукупний дохід. Друга назва пов'язана з приведенням правил складання української фінансової звітності у відповідність з МСФО.

Форма № 2 наведена в додатку 1 до НПБО-1, а форма №2-к консолідованого звіту – в додатку 2 до НПБО-1. Вона не зовсім є бланком в звичайному розумінні бухгалтера, оскільки підприємство вказує в окремих рядках лише ті статті, інформація про які суттєва, та їх оцінка може бути достовірно визначена. Але доповнювати звіт про фінансові результати можна лише тими рядками, які перераховані в додатку 3 до НПБО-1 (їх лише шістнадцять), а виключити можна лише ті, які перераховані у формі № 2 (дивіться п.4 розділу II НПБО-1).

Зазначте, що МСБУ 1 не містить форм фінансової звітності, а лише вимоги до структури і змісту статей окремих звітів, а також принципи їх складання.

Звіт про фінансові результати за формою № 2 складається з 4 розділів:

розділ I «Фінансові результати»;

розділ II «Сукупний дохід»;

розділ III «Елементи операційних витрат»;

розділ IV «Розрахунок показників прибутковості акцій».

Оскільки в порівнянні з попереднім варіантом звіту розділи III і IV не змінилися, розглянемо нижче лише розділи I і II.

Розділ I. Фінансові результати: У розділі I форми 2 вже не існує окремих рядків для доходів і витрат від надзвичайних подій (як було в рядках 200-225 попередньої форми), оскільки в МСФО скасовано поняття «Надзвичайна діяльність».

У розділі I форми № 2 більше немає таких показників, як дохід (виручка) від реалізації, непрямі податки, вирахування з доходу.

Розділ II «Сукупний дохід»: Розділ II призначений для узагальнення інформації про зміни у власному капіталі, не залежні від власників і таких, що не є наслідком операцій від укладених угод протягом звітного періоду.

Згідно з визначенням, наведеним в параграфі 7 МСБО-1: «загальний сукупний прибуток – це зміна у власному капіталі протягом періоду внаслідок операцій та інших подій, окрім тих змін, які виникли внаслідок операцій з власниками, що діють відповідно до їх повноважень».

Загальний сукупний прибуток включає всі складові прибутків і збитків та «іншого сукупного прибутку».

Згідно МСБО 1, «інший сукупний прибуток» містить статті доходів або витрат (включаючи коригування перекласифікації), які не визнаються у складі прибутку або збитку, як того вимагають інші МСФО. Коригування перекласифікації - «це суми, перекласифіковані в прибуток або збиток в поточному періоді, визнані в іншому сукупному доході в поточному або попередньому періодах».

Складові «іншого сукупного прибутку»:

01 - зміни в надлишку переоцінки (згідно МСБО 16 «Основні засоби» та МСБО 38 «Нематеріальні активи»);

02 - «актуарні прибутки і збитки по програмах з певними виплатами, визнаними згідно з параграфом 93А МСБО 19 «Виплати працівникам»;

03 - «прибутки та збитки, що виникають в результаті переведення фінансової звітності закордонної господарської одиниці (згідно МСБУ 21 «Вплив змін валютних курсів»);

04 - «прибутки та збитки від інвестицій в інструменти власного капіталу, оцінені за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в іншому сукупному прибутку згідно з параграфом 5.7.5 МСФО 9 «Фінансових інструментів»;

05 - «ефективна доля прибутків і збитків по інструментах хеджування при хеджуванні потоків грошових коштів (згідно МСБУ 39 «Фінансових інструментів: визнання і оцінка»»);

06 - для окремих зобов'язань, що оцінюються за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в прибутку або збитку - величина зміни справедливої вартості, яка відноситься до змін кредитового ризику зобов'язання (згідно параграфу 5.7.7 МСФО 9).

НПСБО-1 містить схожі визначення термінів (у офіційному перекладі чомусь прибуток назвали доходом):

01 - сукупний дохід — «зміни у власному капіталі протягом звітного періоду в результаті господарських операцій і інших подій (за винятком змін капіталу за рахунок операцій з власниками)»;

02 - інший сукупний дохід — «доходи і витрати, не включені у фінансові результати підприємства».

На відмінність від МСФО, в НПСБО-1 немає переліку складових «іншого сукупного доходу» і не використовується такий термін як «коригування перекласифікації».

Взагалі, заповнюючи *Звіт про фінансові результати*, потрібно керуватися Методичними рекомендаціями по заповненню форм фінансової звітності (затверджені **наказом МФУ № 433 від 28.03.2013**).

III розділ «Розрахунок показників прибутковості акцій» заповнюють тільки акціонерні товариства, прості акції яких вільно продаються і купуються на фондових біржах, у т. ч. товариства, які випускають такі акції. Прибуток на акцію використовується для оцінки минулих результатів операційної діяльності підприємства з метою формування висновку щодо його потенціалу і прийняття рішень про здійснення інвестицій.

Методологічні засади формування інформації про чистий прибуток на одну просту акцію та її розкриття у фінансовій звітності визначає П(С)БО 24 «Прибуток на акцію».

Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію розраховується діленням

різниці між сумою чистого прибутку (збитку) і сумою дивідендів на привілейовані акції на середньорічну кількість простих акцій в обігу.

Середньорічна кількість простих акцій в обігу визначається сумою добутків кількості простих акцій в обігу протягом певних періодів на тривалість кожного періоду в днях за формулою:

де C – середньорічна кількість акцій;

A – кількість простих акцій, що перебувають в обігу;

K – кількість днів у кожному періоді між емісіями.

Суб'єкти малого підприємництва складають фінансовий звіт за скороченою формою показників, яка включає баланс і звіт про фінансові результати. Інші три форми фінансової звітності (звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал, примітки до річної фінансової звітності) суб'єкти малого підприємництва не складають.

6. АНАЛІЗ І ВИКОРИСТАННЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ДОХОДИ, ВИТРАТИ І ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Мета аналізу фінансових результатів – визначити повноту та якість їх отримання, оцінку динаміки абсолютних і відносних показників, з'ясувати спрямованість, ступінь впливу факторів на заміну прибутку і рентабельності, визначити можливі резерви його зростання.

У процесі аналізу важливо дати оцінку динаміки прибутку, визначити фактори впливу на його величину та визначити резерви зростання рентабельності господарської діяльності підприємства.

Аналізуючи прибуток у зіставленні з попереднім періодом, доцільно застосовувати прийоми вертикального, горизонтального і трендового аналізу. Горизонтальний аналіз фінансових результатів за звітний період – це дослідження змін кожного показника у часі з розрахунками абсолютних і відносних відхилень (темлів). Вертикальний аналіз полягає у визначенні у відсотках структури прибутку від звичайної діяльності, операційних витрат тощо. За допомогою вертикального аналізу можна порівнювати відносні

показники підприємств, що відрізняються за абсолютними показниками господарської діяльності.

Трендовий аналіз дозволяє простежити у загальному вигляді динаміку зміни показників фінансових результатів за кілька звітних періодів. Це порівняння 5-ти років, а не динаміки.

Для проведення аналізу доходів, витрат і фінансових результатів використовуються показники фінансової звітності (табл.2)

Таблиця 2

Інформація про доходи, витрати і фінансові результати, що наведені у фінансовій звітності

Показник	Звіт	Розділ	Рядок
Валовий прибуток (збиток)	Звіт про фінансові результати (Ф №2)	1	2090-2095
Фінансовий результат від операційної діяльності	Ф №2	1	2050-2190
Чистий дохід від реалізації	Ф №2	1	2000
Фінансовий результат до оподаткування	Ф №2	1	2290
Чистий прибуток	Ф №2	1	2350чи2355
Собівартість реалізованої продукції	Ф №2	1	2050
Витрати за елементами	Ф №2	2	2250
Склад доходів і витрат	Примітки до річної фінансової звітності (Ф №5)	5	

При проведенні аналізу доходів, витрат і фінансових результатів доцільно визначити показники рентабельності, які традиційно використовують з метою оцінки результатів минулих звітних періодів і є підставою для прогнозування діяльності в майбутньому:

- коефіцієнт операційного прибутку;
- коефіцієнт операційних витрат;
- коефіцієнт чистого прибутку;
- оборотність активів;

- точка беззбитковості.

Визначимо коефіцієнт співвідношення прибутку (збитку) від операційної діяльності (К. о. п.):

$$\text{К. о.п.} = \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \quad 1$$

Коефіцієнт операційного прибутку показує співвідношення від основної та іншої операційної діяльності підприємства (без витрат з податку на прибуток, фінансових витрат за користування позиковим капіталом, без врахування доходів і витрат від іншої звичайної діяльності) і чистого доходу від реалізації.

Для власників важливим є коефіцієнт чистого прибутку (К. ч. п.), який визначається за формулою:

$$\text{К. ч.п.} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \quad 2$$

Для інвесторів цікавим також є показник оборотності активів – це відношення чистого доходу від реалізації до середньої вартості активів. Цей показник визначає суму активів, необхідну для підтримки визначеного рівня доходу від реалізації, або скільки гривень доходу отримано на кожну гривню, інвестовану за рішенням власників в активи підприємства.

$$\text{Оборотність активів} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середня вартість активів}} \quad 3$$

Одним з найбільш ефективних засобів планування і прогнозування діяльності підприємства є аналіз співвідношення «витрати-обсяг-прибуток». Він допомагає керівникам підприємств виявити оптимальні пропорції між змінними та постійними витратами, ціною й обсягом реалізації, мінімізувати підприємницький ризик. Бухгалтери, аудиторів, експерти і консультанти, використовуючи даний метод можуть дати більш глибоку оцінку фінансових результатів і точніше обґрунтувати рекомендації для поліпшення роботи підприємства в майбутньому.

Ключовими елементами аналізу співвідношення «витрати-обсяг-прибуток» виступають маржинальний дохід, точка беззбитковості, операційний важіль і запас міцності.

Для проведення аналізу беззбитковості необхідною умовою є розподіл витрат підприємства на постійні і змінні, оскільки величина маржинального доходу показує внесок підприємства в покриття постійних витрат і одержання прибутку.

Використання показника маржинального доходу дозволяє визначити точку беззбитковості за такою формулою:

$$\text{Точка беззбитковості} = \frac{\text{Постійні витрати}}{\text{Коефіцієнт маржинального доходу}} \quad 4$$

Запас міцності – це величина перевищення суми чистого доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) над граничною, що забезпечує беззбитковість продажу.

Досить часто показники фінансового результату занижені по причині завищення витрат. А необґрунтовані витрати є результатом історичного досвіду роботи підприємства, і певна сума цих витрат може бути неефективною. Тому при аналізі фінансових результатів необхідно звернути увагу на динаміку витрат, співвідношення витрат і доходу, а також проаналізувати складові витрат. Вважаємо, першим кроком аналізу витрат – структурний аналіз, зокрема визначення питомої ваги окремих статей витрат до загальної суми.

Для прийняття управлінських рішень доцільно визначити також коефіцієнт операційних витрат, який розраховують за формулою:

$$\text{К. о.в.} = \frac{\text{Операційні витрати}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \quad 5$$

Коефіцієнт операційних витрат показує, чи достатньо суми чистого

доходу на покриття витрат, пов'язаних із виробництвом і реалізацією готової продукції. При розрахунку коефіцієнта операційних витрат необхідно проаналізувати і склад за статтею «Інші операційні витрати». Необхідно врахувати, що частина інших операційних витрат, зокрема витрати за сумнівними і безнадійними боргами, втрати від знецінення та псування запасів, суми визнаних штрафів, пені, неустойки покриваються також сумою доходу від реалізації. А тому, при розрахунку коефіцієнта операційних витрат необхідно до складу операційних витрат включати і зазначені суми.

В загальному вигляді інструментарій управління доходами, витратами і фінансовими результатами наведено у табл.3

Таблиця 3

Інструментарій для прийняття рішень щодо доходів, витрат і фінансових результатів

Контрольна точка рішення	Необхідна інформація	Джерело інформації	Інструмент	Оцінка результатів
1. Чи підтримуються темпи зміни ціни, адекватні зміні собівартості запасів?	Валовий прибуток і чистий дохід від реалізації	Звіт про фінансові результати (ф.№2)	Коефіцієнт валового прибутку	Високе значення цього коефіцієнта забезпечує зростання середньої маржі між ціною та собівартістю продажу. Проте дуже висока маржа може призвести до втрати продажу
2. На скільки прибутковою є основна діяльність підприємства?	Операційний прибуток, чистий дохід від реалізації	Звіт про фінансові результати (ф.№2)	Коефіцієнт операційного прибутку	Високе значення коефіцієнта свідчить про здатність підприємства генерувати прибуток
3. Чи контролює підприємство операційні витрати?	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Операційні витрати	Звіт про фінансові результати (ф.№2)	Коефіцієнт операційних витрат	Високе значення коефіцієнта свідчить про необхідність скорочення операційних витрат
4. Чи забезпечує підприємство адекватну прибутковість продажу?	Чистий прибуток, чистий дохід від реалізації	Звіт про фінансові результати (ф.№2)	Коефіцієнт чистого прибутку	Високе значення коефіцієнта передбачає високий дохід з кожної гривні продажу
Чи достатньо обґрунтовані витрати в розрізі груп класифікації?	Інформація про питому вагу кожної статті витрат за елементами і	Звіт про фінансові результати (ф.№2)	Аналіз структури витрат	Контроль за витратами дозволяє більш ефективно використовувати

	функціями			ресурси і покращити фінансовий результат
На скільки чутливим є прибуток підприємства до зміни рівня витрат та обсягів продажу?	Інформація про змінні та постійні витрати, ціни та обсяг продажу	Аналітична інформація обліку витрат, інформація про ціни і обсяг продажу за сегментами та видами продукції	Аналіз співвідношення «витрати-обсяг-прибуток»	При скороченні обсягу продажу значна питома вага постійних витрат може призвести до значного зменшення прибутку підприємства
Чи ефективно використовуються активи підприємства?	Чистий дохід від реалізації і загальна вартість активів	Звіт про фінансові результати (ф.№2), Баланс (ф.№1)	Оборотність активів	Низька оборотність активів може свідчити про необхідність продажу чи заміни активів, які використовуються неефективно і вивчення доцільності закупок оборотних активів

ВИСНОВКИ

Поняття доходів і порядок їх обліку визначено у таких нормативних документах:

- НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»
- П(С)БО 15 «Дохід»
- П(С)БО 18 «Довгострокові контракти».
- Інструкцією про застосування «Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій».

Згідно з П(С)БО № 15 дохід – це збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання власного капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути визначена.

Облік фінансових результатів ведеться за видами діяльності і видами операцій. Для узагальнення інформації про фінансові результати Планом рахунків передбачено рахунок 79 «Фінансові результати», до якого відкриті такі субрахунки:

- 79.1 «Результат операційної діяльності»;
- 79.2 «Результат фінансових операцій»;
- 79.3 «Результат іншої звичайної діяльності»;

На субрахунку 79.1 визначають фінансовий результат від операційної діяльності. За кредитом субрахунку 79.1 відображають:

- суму доходів від реалізації готової продукції, товарів, робіт послуг (за дебетом рахунку 70 «Доходи від реалізації»);
- суму доходів від іншої операційної діяльності (за дебетом рахунку 71 «Інший операційний дохід»).

На дебет субрахунку 79.1 списуються в порядку закриття рахунків:

- собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг: з кредита рахунку 90 «Собівартість реалізації»;
- адміністративні витрати (з кредита рахунку 92 «Адміністративні витрати»);

- витрати на збут (з кредита рахунку 93 «Витрати на збут»);
- інші витрати операційної діяльності (з кредита рахунку 94 «Інші витрати операційної діяльності»);
- розраховану за даними фінансового обліку суму податку на прибуток від звичайної діяльності (з кредита рахунку 98.1 «Податок на прибуток від звичайної діяльності»).

Шляхом порівняння на субрахунку 79.1 кредитового обороту (загальної суми доходів від операційної діяльності) з дебетовим оборотом (загальної суми витрат операційної діяльності з урахуванням суми податку на прибуток від звичайної діяльності) визначають прибуток (збиток) від операційної діяльності.

Субрахунок 79.2 призначений для визначення фінансових результатів від фінансових операцій. За кредитом субрахунку 79.2 відображаються:

- дохід від участі в капіталі у кореспонденції з дебетом рахунку 72 «Дохід від участі капіталі»;
- доходи від інших фінансових операцій у кореспонденції з дебетом рахунку 73 «Інші фінансові доходи».

На дебет субрахунку 79.2 списуються:

- фінансові витрати з кредиту рахунку 95 «Фінансові витрати»;
- втрати від інвестицій, які обліковуються за методом участі в капіталі з кредита рахунку 96 «Втрати від участі в капіталі».

Шляхом порівняння на субрахунку 79.2 кредитового обороту (загальної суми доходів від фінансових операцій) з дебетовим оборотом (загальної суми фінансових витрат) визначають фінансовий результат (прибуток або збиток) від фінансових операцій підприємства за звітний період.

На субрахунку 79.3 відображаються: за кредитом інші доходи звичайної діяльності, які списують з рахунку 74 «Інші доходи», за дебетом – інші витрати звичайної діяльності у кореспонденції з кредитом рахунку 97 «Інші витрати». Шляхом порівняння на субрахунку 79.3 кредитових і

дебетових оборотів визначається фінансовий результат (прибуток або збиток) від іншої звичайної діяльності.

Сальдо рахунку 79 «Фінансові результати» при його закритті (у кінці звітного періоду) списується на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки» (непокриті збитки). Це сальдо становить суму чистого прибутку (кредитове) або збитку (дебетове). Визначена сума повинна дорівнювати сумі чистого прибутку (збитку), яка розрахована у фінансовій звітності форми 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» за квартал, півріччя, 9 місяців, рік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підруч. для вузів. – Житомир: ЖІТІ, 2003 – 443с.
2. Бухгалтерський облік у документах: Навчальний посібник. / Під редакцією Л.М. Чернелєвського. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Кондор, 2007. – 430 с.
3. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. За ред. Р.Л. Хом'яка, В.І.Лемішовського. – Львів: Національний університет „Львівська політехніка”, 2005. – 1072 с.
4. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності „Облік і аудит” вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутиця. – 6-те вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП „Рута”, 2005. – 756 с.
5. Гарасим П.М., Журавель Г.П., Хомин П.Я. Курс фінансового обліку: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 566 с.
6. Гладких Т.В. Фінансовий облік: Навч. посіб. – Київ: ЦУЛ, 2007. – 480 с.
7. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: Практ. посіб. -К.: Лібра, 2001. - 840с.
8. Должанський М.І., Должанський А.М. Бухгалтерський облік в Україні з використанням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: Навчальний посібник. – Л.: Львівський банківський інститут НБУ, 2003. – 494 с.
9. Косміна Р.М. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2003. – 174 с.
10. Крупка Я.Д., Задорожний З. В., Мельник Р. О., Облік в будівництві - Тернопіль: Економічна думка, 2006. – 608 с.
11. Кудря-Висоцька О.П. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. – К.: Алтера, 2004. – 303. с.
12. Кужельний М.В., Лінник В.Г. теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ, 2001. – 334 с.
13. Мельник В.Г., Богач А.Г. Теоретичні основи бухгалтерського обліку.

- Конспект лекцій. - Тернопіль: - 2005. - 194 с.
14. Михайлов М.Г., Глушаченко А.І., Гончар В.П., Болмат Г.А. Бухгалтерський облік (теорія): Навчальний посібник/ За ред. Професора Михайлова М.Г.: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 248 с.
  15. Пушкар М.С. Фінансовий облік: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 628с.
  16. Скирпан О.П. Бухгалтерський облік: Курс лекцій. Навчальний посібник. – Тернопіль: Видавець Стародубець, 2003. – 252 с.
  17. Сопко В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 518с.
  18. Сук Л.К., Сук П.Л. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 471 с.
  19. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: Підручник. – К.: Алеута, 2006. – 1080 с.
  20. Чебанова Н.В., Єфименко Т.І. Фінансовий облік: Підручник. – К.: ВЦ „Академія”, 2007. – 704 с.
  21. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. –К.: Знання, 2006. – 525 с.
  22. Яремко І.Й. Теорія бухгалтерського обліку: Навчальний посібник. – Львів: „Новий Світ - 2000”, 2005. – 240 с.